

TOPONIMIA AZALPENAK (BAKIO)

Urgurako atxa, Zabala, Zaitua, Zaitubeazkoa, Zubiaurregoikoa... Izen oneek deklinaukeran, artikulua galduko leuke, etxeko berbetan oikoa dan lez, adibidez:

Bengola-tik
Goikola-ra
Lorra-rantz

Aldeko-ko
Azeretxogoiti-ra
Beiti-rantz
Goiti-tik
Minitu-ra
Ondarr-eko
Zaitu-tik

Errementeri-tik
Erreneri-ra
Telleri-ko

– Gaur eguneko agozko euskeraz toponimoak, geienak, artikulu barik jokaturen diran ezkeran, kontsonantez amaituten diranai **-e-** lotura izkia geituten jake berbetan gagozala, deklinabideko kasuak agoz jokaturtea errezago egiteko. Guk egindako bear onetan ori ez dogu kontuan artu toponimoak idazteko orduan, kasu bitan izan ezik, au da: **-atxe**, **-gane**, berba erroari lotuta agertuten diranetan; olan bada, **Gatzelugatxe, Itxasporroatxe, Lukiatxe, Armokigane, Larragane...**

– Izen toponimikoetan **ñ**, **ll** izkiak erabiltea eta **h** izkia ez erabiltea aukeratu dogu, toponimian onartu eta oikoa dan lez: **_Areaga, Osiñaga, Telleria,**

– **Kukutsa, Otsategi, Otsategitxu...** leku-izen batzuetan **-ts** izkiak erabiltea obatzat artu dogu **-tx** erabiltea baino, agoz **-tz** agoskatuten dalako errian (**kukutza, otzatei, otzateitxu**), alan, gaur eguneko idazkearegaz bat egitekotan.

– **Itxasporroatxe, Itxastxoriatxe...** leku-izenotan **-tx** izkiak erabiltea obatzat artu dogu **-ts** erabiltea baino, bizkaierazko tradizino idatzian eta toponimian **itsaso** berbea **itxaso** idaztea onartu eta oikoa dalako. Ez, ostera, izen generikoetan (**Areagako itsas ibiltokia**).

– Bakion **j** izkia geien-geienetan (**dx**) agoskatuten da, berbarako: jagon, jai, jaio, jaka, jakin, jan, jantzi, jaube, jaurti, jausi, jesarri, joan, jo, joko, josi, justuri... Berba gitxi batzuk ez dira, gaur egun, olan agoskatuten: jauna, Jaungoikoa, jente... Leenago ez zan izan alan, eta toponimian lotu da bertoko jatorrizko agoskerea gaur egunera arte: **Berjel (berdxele)**, **Jata(mendi) (dxata-mendi)**, **Jatabienerdia (dxatabidxenerdidxe)**, **Jatatzikerra (dxatatzikerra)**, **Jauregi (dxauri)**, **Jauregizar (dxaurisarre)**.

– Toponimo gitxi batzuk **j** izkiagaz idatzi arren, izki ori (**x**) agoskatu bear da, au da, **h** aspiratua agoskatuten dan antzera: **Birjilanda eta Birjinetxe** leku-izenetan baino ez (eleizearen eraginez, seguru antzean).

– Erriko agoskereari eusteko **Sanioanalde (sandxoalde)** eta **Ioanlopetxena (dxolapitxiñe)** leku-izen biotan, eurok idazterakoan, **j** izkia erabili bearrean, **i** erabiltea obatzat artu dogu. Alan da-eta toponimo oneen erro zaarrean: **Iohannes** pertsona izen zaarra.

Berton aitagarri be deritxogu erreken izenak aukeraturteko erabilitako jokabidea. Erreken izenak ezarterakoan, erreka bakotxaren sorburuko izena artu edo aukeratu dogu geienetan. Erreka izen asko batu dogun arren, geienak erreken zatitxuenak baino ez dira eta ez dira, gure ustez, errekek eurak izentetako besteak. Alantxe bada, aukeraturteko bideari jarraituz: **Oiagarreka (1857)**, **Uretako erreka (1855)**, **Arkotxako erreka (1902)** edo **Luza rragako erreka (1944)**, **Osiñagako erreka (1826)**, **Eitzagako erreka (1855)**, **Zarragako erreka edo Estepona erreka (1629)**, **Zumetzagarreka (1910)**, **Garrakolako erreka (1953)**, **Amuntzagako erreka (1926)**, **Seubaerreka (1910)** eta **Sardiñaerreka (1942)** edo **Sardiñaiturri (1942)**. Errekok erriko errekarik andienak dira izan. Erreka nagusia izentetako izen batzuk agertuten izan jakuz: **Zarragako erreka, Estepona erreka, Kontxakoerreka (1921)**, **Goikolako erreka (1944)**, **Oiagortako erreka (1749)**, **Erreka nagusia (1940)**, aukeran, bat baino, izen bi aukeratu doguz, alderdi batetik, **Zarragako erreka** izena idatzizko eta agozko tradizinoan dagoalako eta, bestetik, **Estepona erreka** izena idatzizko leenengo erreferentzia dalako.

Mapa onetan agirikoak dira zeintzuk diran alboerriak (Bermeo, Mungia, Jatabe eta Lemoiz) gure erriak

TOPONIMIA

dituan mugak eta munarriak. Munarriok, dan-danak, izena dauke eta ondoko zerrendan agertuko doguz, munarrien izenak eurak be erabateko edo besteko topo-

nimo biurtuta. Alan bada, mugaz muga eta beti **Gaztelu-gatxetik** ara asita, jakingarri eran, urrengo oneexek doguz (1956):

Bakio eta Bermeo artean:

M-3T **Sanioanalde**
M-2 **Sanioanalde**
M-3 **Urizarreta**
M-4 **Areagakolanda**
M-5 **Areagakolanda**
M-6 **Urgitxi**
M-7 **Goienburu**
M-8 **Txikoarriaga**
M-9 **Txikoarriaga**
M-10 **Txaralekoiturri**
M-11 **Miruotabarri**
M-12 **Katiluiturri**
M-13 **Andramarieta**
M-14 **Dikobaso**

Bakio eta Jatabe artean:

M-3T **Jatabienerdia**
M-2 **Jatatzikerra**

Bakio eta Mungia artean:

M-3T **Zarragako errekea**
M-2 **Goikolea**
M-3 **Goikolea**
M-4 **Goikolea**
M-5 **Lukiartxe**
M-6 **Tallu**
M-7 **Tallu**
M-8 **Ugartebarri**
M-9 **Ugartebarri**
M-10 **Zarratxo**
M-11 **Aretximieta**
M-12 **Garrakola**
M-13 **Garrakola**
M-14 **Jata**

Bakio eta Lemoiz artean:

M-3T **Barberuarenkurtze**
M-8 **Usategi**
M-7 **Usategi**
M-6 **Usategi**
M-5 **Usategi**
M-4 **Usategi**
M-3 **Urrezillo**
M-2 **Uradariona**
M-1 **Uradariona**

AZKEN OARRA: Bear au egiteko leku-izenen ganeko informazioa emon deuskuen gure erriko **172 andra** eta **gizoneri** biotz-biotzezko eskerrak emon gura deutseguz.

BIBLIOGRAFIA ETA ITURRI DOKUMENTALAK

- **BIENANDAZAS E FORTUNAS**, Lope García Salazar, Bizkaiko Foru Aldundia, 1471-1479 (1984ko argitalpena).
- **HISTORIA DE BERMEO**, Anjel Zabala Otxamiz, Bermeoko Udala, 1928 (2000ko argitalpena).
- **DICCIONARIO VASCO-CASTELLANO**, Plazido Mujika, Mensajero, 1964 (1981eko argitalpena).
- **BAKIOKO ITXAS-ERTZEKO TOPONIMIA**, Juan Maria Markaida, Anuario de Eusko-Folklore, Eusko Ikaskuntza, 1982.

– **NOMBRES DE FAMILIA Y OICONIMOS EN LAS FOGUERACIONES DE BIZKAIA DE LOS SIGLOS XVII Y XVIII**, Alfonso Irigoyen / Elisabeth Olasolo, Bizkaiko Batzar Nagusiak, 1984.

– **FOGUERACIONES DE BIZKAIA DEL SIGLO XVIII**, Jaime Kerexeta, Labayru Ikastegia, 1992.

– **LABAYRU HIZTEGIA**, Alkarlanean, Labayru Ikastegia, 2003.

– **BAUA**: Bakioko Udal Agiritegia

– **BEUA**: Bermeoko Udal Agiritegia

– **BFAA**: Bizkaiko Foru Aldundiko Agiritegia

– **GJE**: Gernikako Jaubetza Erregistroa

**Iniaki MARTIARTU
BAKIO**